

Saxta soyqırımına girov düşən ABŞ demokratiyası

Çox halda tarixi ədəbiyyatda, məqalələrdə, xüsusilə görkəmli siyasi xadimlərin müsahibələrində “1915-ci ildə Osmanlı imperiyasında erməni qırğınları” deyimindən onun mahiyyətinə əhəmiyyət vermədən istifadə edirlər. Bu, yanlış addımdır və Osmanlı dövlətində 1915-ci ildə baş vermiş hadisələrin mahiyyətini bilməkdən irəli gəlir. 1915-ci ilin apreliyində Osmanlı imperiyasında ermənilərlə əlaqədar nə baş vermişdir? Osmanlı istihbaratında sultanın “sadiq təbəə”si olan ermənilərin və onların həqiqi mənada idarə olunan mərkəzlərinin xəyanəti haqqında çox məlumatlar var idi.

Erməni mərkəzləri əhalini silahlandırdıqdan sonra gizli razılışmaya görə Rusiyanın tərəfinə keçiblər. Onlar Osmanlı dövlətinə qarşı vuruşmağı planlaşdırırdılar.

Osmanlı dövləti bununla əlaqədar olaraq xəyanət yolu tutmuş erməniləri ölkənin ucqar cənubi-qərb bölgələrinə müharibə zonasından müharibə getməyən yerlərə köçürülməsi haqqında qərar verdi. Təhcir prosesində ermənilərdən, həm də türklərdən mövcud yol, nəqliyyat, hava, ərzaq təminatı çətinlikləri ilə əlaqədar olaraq az sayda ölənlər də oldu. Yollarda ölənləri erməni qırğını adı ilə təqdim etmək məqsəddir, Osmanlı tarixini bilməkdən irəli gəlir. Ermənilər tarixi ədəbiyyatda “Andonyan bəlgəsi” adlanan saxta, tarixi reallığı əks etdirməyən “soyqırımı sənədi”ni Osmanlı dövlətində və dünyada yaydılar. Bu elə bir vaxta təsadüf edirdi ki, Osmanlı dövlətinin istihbaratı öz vəzifəsini yerinə yetirərək heç bir qan tökmədən, ölüm olmadan ölkənin hər yerində xainləri həbs edirdi.

Erməni mərkəzləri 106 ildir ki, 24 aprel 1915-ci ildə Osmanlı dövlətində vətəne xəyanət etdikləri üçün həbs edilmə prosesini soyqırımı kimi dünyaya təqdim edirlər. “Soyqırımı” termini beynəlxalq hüquqa 1946-cı ildə daxil olduğundan belə tanınmanın Türkiyəyə heç bir hüquqi təsiri yoxdur. Dünyada soyqırımı sözünün işlədilməsi İkinci Dünya müharibəsindən sonra baş vermişdir. İkinci Dünya müharibəsi zamanı nasistlərin təşkil etdiyi Holokostdan sonra soyqırımı termini beynəlxalq sənədlərdə əksini tapdı.

Bu vaxta qədər Amerika prezidentlərinin bəyanatlarında “böyük fəlakət” ifadəsindən istifadə edilirdi. İndiyədək həm demokrat, həm də respublikaçı prezidentlər Türkiyə ilə əlaqələri korlamamaq üçün bu mövzuda daima açıq mövqə tutmaqdan çəkiniblər. Bu il Co Baydenin keçmiş prezidentlərdən fərqli bir istiqamət seçdiyini görürük.

Türkiyə Respublikasından əlaqədar qurumların verdiyi açıqlamalarda soyqırımı sözünün işlənməsi üçün nə tarixi, nə də hüquqi əsasın olmadığı və Baydenin bu addımı populist siyasi səbəblərdən atdığı vurğulanıb. Bu reaksiyalarla paralel olaraq rəsmi mənbələrdən edilən açıqlamalarda Co Baydenin qərarının Türkiyə-ABŞ münasibətlərinə birbaşa təsir edəcəyi ilə bağlı heç bir ifadənin olmaması və ABŞ-a qarşı qisasdan bəhs olunmaması diqqəti çəkib. Keçmişdə buna bənzər vəziyyətlərdə Ankara səfirini məsləhətləşmə üçün ölkədən geri çağırırdı, siyasi və hərbi əməkdaşlığı dayandırmaq kimi bir çox digər addımlar da atırdı.

Ankaranın reaksiyasının ilk mərhələdə Baydenə yönəldilməsi və siyasi motivlərlə səsləndirilmiş bu terminin hüquqi qüvvəyə malik olmaması da şərhərdə yer alıb.

Amerika Prezidenti xəyali soyqırımı axtarınca öz tarixində olan oxşar hadisələri yada salmış olsaydı, daha həqiqi və tarixi ədalətə hörmət etmiş olardı. Amerikada yaşayan hinduların sayı avropalılar gəldikdən sonra həddən artıq azaldılmış və bir çox yerlərdə yox olmaq dərəcəsinə çatmışdır. 100 milyona yaxın adamın “Amerikan Holokostu” zamanı öldüyü təxmin edilir.

Havay Universitetinin professoru, politoloq Rudolf Rummel Avropadakı müstəmləkəçilik dövründə 2 ilə 15 milyon arasında hinduların soyqırımı qurbanı olduğunu təxmin edir. Rummel yazırdı: “Bu rəqəmlər gerçəkləri uzaqdan əks etdirə belə, Amerikanın fəthi dünya tarixinin ən qanlı və ən uzun soyqırımlarından biri hesab edilə bilər”.

Amerika prezidenti onda çox ədalətli oldu ki, hinduların soyqırımı haqqında faktlara müraciət edəydi. Amerikaya gələn avropalılar yerli hinduları məhv etmək üçün şeytanın yadına düşməyəcək metodlardan istifadə edirdilər. Onlar ən ağır xəstəliklərin viruslarını gətirib yerli hinduları yoluxdurur və bununla onların kütləvi şəkildə qırılmasına - hindu demografik fəlakətinə səbəb olurdular. Eyni zamanda Amerikanın avropalı türərlərindən müstəm-

ləkələşdirilməsi hinduların torpaqlarından zorla köçürülməsi və yerli əhalinin müxtəlif vasitələrlə qətl edilməsi yolu ilə həyata keçirilirdi. İngilis müstəmləkəçiləri yerli insanların Avropa xəstəliklərinə qarşı toxunulmazlığını olmadığını bilib-bilə çiçək xəstəliyinin daşıyıcılarını, məsələn, paltar və yorğanı yerli hindu əhaliyə paylayırdılar. Nəticədə onlar yoluxur və kütləvi şəkildə qırılırdılar.

Avropadan Amerikaya cəza kampaniyaları gətirmişdilər. Kütləvi edamlar təşkil edirdilər. Yerli əhalini Avropadan gətirilən xüsusi təlim görmüş itlərin vasitəsilə tutur və cəzalandırırdılar. Avropalılar yerli əhalidə olan qızilları zorla alır və müqavimətə rast gəldikdə öldürür, ya da köləyə çevirirdilər. Köpəklərini yedirtmək üçün hinduları heyvan kimi parçalayırdı və itlərə verirdilər.

Tədqiqatçılar məlumat verirlər ki, avropalılar Amerikada yalnız yerli hinduları qətlə yetirmədilər, heyvanat aləmini də məhv etdilər. 1800-cü ildə vizonun sayı 30-40 milyon heyvan idi və əsrin sonuna qədər, demək olar ki, tamamilə məhv edildi. Avropalıların Amerikanın yerli əhalisi olan hindulara münasibətini bu yanaşmadan da müəyyən etmək olar. Belə ki, onlar “ən yaxşı hindu ölü hindudur” deyirdilər.

Soyqırımı gizlətmək üçün avropalılar Amerikada fərqli müharibələr təşkil edir və yerli əhalinin onların təşkil etdiyi soyqırımlarında deyil, ara müharibələrdə öldüyünü iddia edirdilər. Əksər Amerika tarixçiləri yerli əhalinin azalmasına belə bir şəkildə izah etmək üçün “soyqırımı” ifadəsindən istifadə etməkdən çəkinirlər. Bir sıra tarixçilər bütün Avropa müstəmləkəçilik tarixini tək və uzun sürən bir soyqırımı aktı olaraq qəbul etmək əvəzinə, fərdi müharibələri düşünürlər. Burada çox maraqlı bir haşiyyə çıxmağa ehtiyac var. Ermənistan tarixçiləri Karen Vrtanesyan və Aram Palyan tədqiqatlarında Amerikada aborigenlərin soyqırımının bəşəriyyət tarixində ən amansız soyqırımı olduğunu yazırlar.

Seçkilərdə qalib gəlməsinə baxmayaraq, Co Baydenə qarşı olanlar da az deyil. Əleyhdarları iddia edirdilər ki, Baydenin komandası seçkilərdə saxtakarlığa yol vermişdir. Onun nəticəsi idi ki, andiçmə mərasimindən öncəki bir neçə ay Amerikada seçkilər mübahisələr və zorakılıqla yadda qalıb. Tramp səsərin sayılmasında fırıldaqçılığa yol verildiyini bəyan etmiş və yeni seçilmiş Prezident Baydeni təbrik belə etməmişdir. Bəzi amerikalılar Co Baydenin qələbəsini qəbul etməkdə çətinlik çəkib.

Baydenin prezidentlik vəzifəsinin icrasına başlaması Amerika tarixində bir sıra hadisələrlə yadda qaldı. Baydenin əleyhdarları Kapitoliyə hücum etməkdən belə çəkinmədilər.

Ermənistan xarici işlər nazirliyi yaydığı bəyanatda prezident Co Baydeninin “erməni soyqırımı”ni tanımasını alqışlayıb. Nazirlik bu bəyanatın “erməni soyqırımı”nın dünya boyu tanınmasına və soyqırımların qarşısının alınmasına töhfə verdiyini bildirib.

Azərbaycan Xarici İşlər Nazirliyi isə ABŞ prezidentinin erməni anım günü münasibətilə yaydığı bəyanata verdiyi şərhə “tarixi həqiqətlərin təhrif olunması” ilə bağlı təəssüf hissinə ifadə edib.

Baydenin “soyqırımı” şousundan bir neçə dəqiqədən sonra İstanbulda erməni patriarxına verdiyi açıqlamada Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğan mübahisələrin “üçüncü tərəflər tərəfindən siyasiləşdirilməməsi” deyil, “tarixçilər tərəfindən aparılması” lazım olduğunu söylədi.

ABŞ prezidentinin tarixi gerçəkliyi nəzərə almadan təzyiq altında “erməni soyqırımı” ilə bağlı bəyanatı tamamilə qəbul edilməzdir, qərəzli mövqeyin, ikili standartların davam etməsinin ifadəsidir. Amerika kimi dövlətin prezidentinin belə bir fikir söyləməsi təmsil etdiyi dövlətin dövlətçilik ənənələrinin mahiyyətinə kölgə salır.

Həsənbalə SADIQOV,
Azərbaycan Respublikasının
Əməkdar müəllimi, professor